

Література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади: навч.-метод. посібник / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
2. Возняк А. Б. Формування творчої особистості підлітка у позакласній виховній роботі загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів: історія та теорія: Навчально-методичний посібник / А. Б. Возняк. – Дрогобич: Ред.-вид. відділ ДДПУ, 2008. – 96 с.
3. Диагностика творческой личности: Книга для учителя / Сост.: В. Н. Алфимов, Н. Е. Артемов, Г. В. Тимошко. – Донецк, 1993. – 89 с.
4. Комплексна програма пошуку, навчання і виховання обдарованих дітей та молоді „Творча обдарованість” // Інформаційний зб. Міністерства освіти України. –1992. – № 3, 5. – С. 13–22; 20-32.
5. Концепція національного виховання / За ред. Ю. Д. Руденка // Освіта. – 1996. – № 41. – С. 2-7.
6. Красовицький М. Ю. Особистісно-зорієнтована виховна система / М. Красовицький // Завуч. – 2002. – Лют. (№ 6). – Вкладка.
7. Національна доктрина розвитку освіти: Затверджена Указом Президента України від 27 квіт. 2002 р. № 347 // Освіта. – 2002. – 24 квіт. – 1 трав. (№ 26). – С. 2–4.

В статье проанализирован опыт формирования личности подростка во внешкольной воспитательной работе и очерчены перспективы его использования в современной общеобразовательной школе. Определены основные направления и концептуальные zásady формирования творческой личности подростка, роль педагога в этой сфере профессиональной деятельности.

In the article the experience of forming a teenager's personality in the extracurricular educative work is analyzed as well as the prospects of its use in the educative process of modern general school are outlined. Basic directions and conceptual principles of forming of creative personality of a teenager, the role of a teacher in this sphere of professional activity are determined.

УДК 378.17: 796.01

Гаврилов А. С.

СТРАТЕГІЯ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті окреслено шляхи й основні етапи виховання моральних якостей на заняттях із фізичного виховання у вищих гуманітарного профілю навчання. Однією з головних автор виділяє реалізацію та педагогічні умови стратегії орієнтування на духовно-фізичний, моральний розвиток.

Постановка проблеми. Мораль – форма суспільної свідомості; соціальна інституція, що регулює відносини і поведінку людей в суспільстві. Вона виконує важливі функції, серед яких є регулятивна, пізнавальна, ціннісно-орієнтуюча, комунікативна тощо. Мораль належить до всіх галузей діяльності людини, моральні норми формуються, виробляються безпосередньо в процесі життєвої діяльності та спілкування людей і підтримується силою суспільної моралі [1,с.408-409].

Надзвичайно складний і різноманітний моральний світ сучасної людини. Сьогодні ні рівень освіти, ні кількість зроблених культурних цінностей, ні навіть кількість їх споживання ще не свідчить про високий духовний потенціал особистості. Моральна криза, про яку заговорили вголос відносно недавно, – це ні що інше, як відчуття великою кількістю людей безглуздості того життя, яке вони змушені проживати, часто без можливості будь-якого реального вибору, і неможливість знайти в ньому позитивного

сенсу через руйнування старих цінностей і традицій, дискредитація «нових» і відсутність культури світоглядної рефлексії, що дозволила б зрозуміти сенс своїм індивідуальним шляхом. Цим у більшості й пояснюються ті соціальні патології, які на сьогодні є болем нашого суспільства, – зростання злочинності, часто жорстокої й безглуздої, поширення алкоголізму, наркоманії, СНІДу, самогубств. Людина – соціальна істота, вона залежна від оточуючих її умов життя, але вона вільна щодо вибору позиції у ставленні до них. Умови не підкоряють її повністю. Мораль – це система норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства. Формування моральних цінностей відбувається протягом усього життя людини, починаючи з родини, але найбільш усвідомленого результату досягається під час навчання у школі та виші.

Сучасні підходи до організації освіти в Україні вимагають переосмислення сутності навчання на поліпшення якості, змісту, форм, методів навчання, на збільшення інтелектуального потенціалу країни. Шлях України стати державою високорозвиненою, демократичною, правовою, авторитетною у світовій спільноті спонукає вирішувати не тільки економічні проблеми, але й турбуватися про своїх громадян і перш за все про їх здоров'я. Відомо, що тільки здорова людина здатна найбільш ефективно створювати значущі духовні і матеріальні цінності, генерувати нові ідеї та творчо їх втілювати.

Суть державної політики України щодо виховання здорових громадян зафіксована в Конституції, « Основах законодавства України про охорону здоров'я», Державних національних програмах «Освіта (Україна ХХІ століття)», «Діти України», Законі України « Про загальну середню освіту». Успішна реалізація цих нормативних документів залежить не тільки від фінансових умов, але й від сформованості культури здоров'я кожної людини, її прагнення до самооздоровлення. Тому одним із пріоритетних напрямків реформування освіти є забезпечення в кожному навчально-виховному закладі відповідних умов для навчання і виховання фізично і психічно здорової особистості, у вишах вони покликані формувати культуру здоров'я майбутніх бакалаврів і магістрів.

Науково-технічний прогрес, ринкові відносини ініціюють включення у навчальні програми вищих закладів освіти поглиблене вивчення технічних, економічних дисциплін, іноземних мов, комп'ютерної техніки тощо. Оволодіння передбачених цими програмами знань, умінь і навичок, інтелектуально перевантажений навчальний день при мінімальному фізичному навантаженні призводить до психоемоційного напруження, нервових стресів, загрожує появою гіподинамії, гіпокінезії.

Фізична культура – частина загальнолюдської культури, яка являє собою всю сукупність досягнень суспільства у створенні й раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов, спрямованих на фізичне вдосконалення людини, зміцнення її здоров'я, підвищення працездатності. Фізичне виховання у вищій школі – це складний психолого-педагогічний процес, метою якого є формування фізичної культури особистості фахівця, здатного організувати і вести здоровий спосіб життя. Фізичне виховання є єдиною навчальною дисципліною, що вчить студентів зберігати й зміцнювати своє здоров'я, підвищувати рівень фізичної підготовленості, розвивати й удосконалювати життєво важливі рухові якості.

Актуальність стану здоров'я студентської молоді пов'язується з необхідністю при звичаї її до здорового способу життя, підвищити її фізичну активність як важливу складову інтелектуально-творчої особистості. Значне занепокоєння викликає і духовне здоров'я молоді. Серед більшості дітей і молоді спостерігається невміння, а часто й небажання визначати життєві цілі, ігнорування загальнолюдськими моральними і національними цінностями. Чимало молодих людей виявляє повну соціальну інфантильність. Актуальною є проблема культури спілкування, соціальної адаптації. Морально-психічна деградація, що спостерігається серед певної частини школярів і молоді, призводить до заміни справжніх цінностей сурогатними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Таким чином назріла нагальна необхідність у підготовці студентської молоді, яка усвідомлює значущість здорового

способу життя. Такі автори, як М.Амосов, Б.Паскаль, Ф.Бекон, Гельвецій, Р.Кох, Р.Вірхов, Е.Дженнер, М.Пирогов, А.Луначарський, А.Макаренко, А.Царенко, Г.Ящук, Г.Шевченко, В.Горащук, І.Ніколайчук та інші вважали, що здоровий спосіб життя повинен забезпечити людині гармонійний фізичний, духовний, моральний і соціальний розвиток, повноцінне життя й активне довголіття.

Формулювання цілей статті. Метою нашої роботи є дослідження шляхів формування моральних якостей на заняттях із фізичного виховання у вищих гуманітарного профілю навчання.

Виклад основного матеріалу. Фізична культура займає важливе місце в загальнолюдській культурі. Операйло С. стверджує, що фізичне виховання і масовий спорт повинні стати важливою складовою процесу повноцінного розвитку людини та її виховання, дієвим засобом профілактики захворювань, забезпечення довголіття, організації змістовного дозвілля [2,с.1].

Сучасна вища школа акцентує увагу на єдності фізичного, духовного і морального в людині, на гармонії краси духу та тіла, на єдності добродійності і прагнення до морального вдосконалення. Серед педагогічних стратегій, запропонованих В.В.Ігнатовою [3, с. 108], обираємо стратегію орієнтування на духовно-фізичний, моральний розвиток студента, що відповідає розвитку особистості молодої людини, не вступає у розріз із її основними навчальними потребами, торкається характерних властивостей особистості(пізнавальної, емоційно-мотиваційної, дієвої) й передбачає комплекс заходів ознайомчого, рекомендаційного, узагальнюючого характерів, направлених на досягнення даної мети і результату. Кожен етап передбачає від викладача вирішення певних завдань, виконання педагогічних дій, використання відповідних форм і методів.

Виділяємо наступні педагогічні умови реалізації стратегії орієнтування на духовно-фізичний, моральний розвиток в умовах вищої школи гуманітарного профілю:

- організація інформаційного забезпечення;
- актуалізація емоційного прагнення;
- посилення досвіду із збереження результатів духовно-фізичного, морального розвитку (включення студента в діяльність, спрямовану на збереження духовно-фізичного, морального розвитку).

Організація інформаційного забезпечення здійснюється у межах фізкультурної освіти. Навчальна дисципліна «фізичне виховання» сприяє поєднанню двох змістових компонентів – обов'язкового (базового) і варіативного (для вирішення завдань приватного характеру) і активного використання її варіативного компоненту в теоретичному розділі програми; посиленні освітнього напрямку фізичної культури з метою інформування студентів про духовно-фізичний, моральний розвиток; використання різноманітних форм і методів, що сприяють заохоченню студента до морального розвитку; вдосконаленню організаційно-педагогічної діяльності викладача.

Одними з ефективних педагогічних методів формування духовно-фізичного, морального розвитку студентів є використання на заняттях із фізичного виховання тренажерів та заняття із плавання. Будовою організму людини закладено нормальне функціонування органів і систем в умовах рухової активності, зниження якої призводить до функціональних і морфологічних змін в організмі, що призводять до зменшення тривалості життя, працездатності, зрештою, втрати настрою, бадьорості, позитивних емоцій, що є основою формування у студентів своєї самооцінки.

Інтерес до застосування тренажерів в оздоровчому тренуванні пояснюється суб'єктивним і об'єктивним початками в житті молоді. Активний вплив засобів масової інформації із культом зовнішньої краси та професійне пояснення викладача щодо значення кожного окремого тренажера для формування м'язової структури тіла заставляє студентів замислюватися над своїм зовнішнім виглядом, а згодом і над шляхами його поліпшення.

Плавання є одним з ефективних засобів загартовування людини, який підвищує опір організму до простудних захворювань, крім того, заняття плаванням усувають порушення постави, гармонійно розвивають майже всі групи м'язів, відіграють важливу роль у поліпшенні функцій дихання і серцево-судинної системи [4].

Зрозуміло, що використання засобів фізичної культури для попередження та лікування того чи іншого захворювання вимагає від людини чималих змін, серйозної психологічної перебудови, а інколи й усього способу життя, тому що фізичні вправи ефективні лише в тому випадку, якщо виконавець не нехтує основними правилами здорового способу життя [5, с.10].

Методичне забезпечення реалізації другої умови здійснюється нами засобами використання дискусійних методик організації навчально-пізнавальної діяльності студента (діалоги, полілоги, дискусії), що сприяють активації емоційної сфери діяльності особистості, а також моделювання інтерактивних методик, самостійних, індивідуальних й гуртових форм роботи, які забезпечують дієвий аспект. Особлива увага приділяється методу моделювання – побудові певного зразку, аналога, моделі явища або процесу, що відображає характерні риси об'єкта вивчення. З цією метою організований майстер-клас, програма роботи якого побудована на базі інтерактивних методик (метод номінальних груп, спільна діяльність, проектування, презентація, зворотній зв'язок, особистий приклад, валеохвилинка та ін.). Робота в майстер-класі дозволяє студентам зорієнтуватися у проблемі, отримати досвід моделювання у процесі спільної діяльності та спілкування. Створення індивідуальної моделі духовно-фізичного розвитку з урахуванням його індивідуальних особливостей – наступний крок у самореалізації духовно-фізичного розвитку.

Третя педагогічна умова орієнтування студентів на формування духовно-фізичного, морального розвитку має на меті посилити досвід із збереження результатів духовно-фізичного становлення. За основу бралися ресурси освітнього простору навчального закладу. Були виділені такі ресурси для підтримки виховання моральних якостей студентів на заняттях із фізичного виховання у навчальному закладі:

- адміністративний ресурс (розробка програм, планування певних заходів щодо формування духовно-фізичного, морального розвитку, пропаганда здорового способу життя, фінансування тощо);
- навчально-виховні ресурси (введення спецкурсу щодо духовно-фізичного, морального розвитку студентів, використання можливостей фізкультурної освіти, організація фізкультурно-оздоровчих заходів, культурно-масові й розважальні форми роботи тощо); використання можливостей регламентованого (форми навчальних занять) і нерегламентованого освітнього простору (різноманітні форми позанавчальної діяльності) спільної діяльності суб'єктів освітнього процесу вишу;
- медичне забезпечення.

Висновки. Таким чином виховання моральних якостей студентів гуманітарного профілю навчання через реалізацію сукупності педагогічних умов, методів, прийомів і засобів інформаційно-пізнавального, емоційно-ціннісного і творчого характеру може здійснюватися в освітньому процесі вищої школи і сприяти реалізації проблеми формування і виховання здорової, гармонійної, духовно-фізично і морально розвиненої особистості.

Література:

1. Вильке К. Плавание для начинающих / К. Вильке. – М.: Знание, 1991. – 102 с.
2. Гриненко М. Ф. Целебная сила движения / М. Ф. Гриненко. – М.: Знание, 1991. – 85 с.
3. Игнатова В.В., Шушерина О.А. Педагогические стратегии в контексте профессионально-культурного становления личности студента вуза / В. В. Игнатова, Шушерина О. А. // Сибирский педагогический журнал. – 2004. – № 1. – С. 105-113.
4. Операйло С. Актуальність і проблеми модернізації системи фізичного виховання / С. Операйло // Фізичне виховання в школі. – 2006. – № 1. – С. 4.

5. Современный философский словарь / [ред. В. Е. Кемерова]. – 3-е изд. испр. и доп. – М.: Академический Проект, 2004. – 864 с.

В статье определен путь и основные этапы воспитания моральных качеств на занятиях по физическому воспитанию вузов гуманитарного профиля обучения. Одной из главных автор выделяет реализацию и педагогические условия стратегии ориентирования на духовно-физическое, моральное развитие.

The article determines the way and main stages of moral quality on PE lessons in high education establishments of humanitarian educational profile. The author singles out realization and pedagogical condition of orienting strategies on mental, physical and moral development.

УДК 37.034

Глоба Т.

ЗМІСТ ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті аналізується проблема змісту виховання гуманістичних загальнолюдських цінностей в українській школі в умовах сьогодення. Визначено мету, задачі, принципи та методи виховання загальнолюдських цінностей на основі вивчення офіційних нормативних документів (програма «Освіта», «Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти», «Концепція художньо-естетичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл» та інші). Автор пропонує до розгляду власну класифікацію гуманістичних загальнолюдських цінностей за домінуючими формами духовної та матеріальної культури.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В умовах економічної та політичної кризи, знецінення моральних ідеалів життєво необхідним постає пошук шляхів розвитку та утвердження позитивної системи цінностей в суспільстві. У результаті змін у зовнішньополітичній ситуації на Україні, коли країна приєдналася до Болонського процесу, основними складовими сучасної виховної концепції є: орієнтація на пріоритет гуманістичних загальнолюдських цінностей, виховання людини як громадянина своєї Батьківщини, Європи та світу. Ціннісні орієнтації є одним із найважливіших компонентів соціальної спрямованості особистості, тому сучасним українським педагогам для виховання гуманістичних загальнолюдських цінностей необхідно розуміти їх зміст, методологічні засади та принципи формування.

Аналіз наукової літератури, в якій започатковано розв'язання означеної проблеми, підтверджує актуальність та своєчасність розгляду питання наповнення змісту виховання гуманістичних загальнолюдських цінностей. Науково-теоретичні основи аналізованої нами проблеми знаходимо у текстах державної національної програми «Освіта», «Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти» та у інших роботах Академії педагогічних наук України. На методологічному рівні над питанням змісту ціннісного виховання працюють такі вітчизняні педагоги: О. Вишневський, І.Бех, Ж. Омельченко, О. Сухомлинська, Г. Фрейман, П. Щербань, Г.Шевченко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз праць вітчизняних педагогів підтверджує необхідність вироблення освітянами спільного концептуального підходу до змісту виховання гуманістичних загальнолюдських цінностей у сучасній українській школі, необхідність донесення до широкого загалу розуміння терміна «гуманістичні загальнолюдські цінності» та їх ролі у житті підростаючих поколінь.